

ดนตรีพื้นบ้านอีสาน: อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมนุษย์ The Isan Folk Music: Influence on Human Changes

วิษณุ บุญรอด
Vich Boonrod

Article History
Receive: April 11, 2020
Revised: March 11, 2021
Accepted: March 16, 2021

บทคัดย่อ

กลไกของดนตรีกับมนุษย์ เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เกิดจากการรวมตัวของคลื่นเสียงและความถี่ที่ส่งไปยังร่างกายมนุษย์ และถูกเชื่อมโยงไปยังการเต้นของหัวใจ ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการทางเคมีในร่างกาย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบภายในร่างกายและจิตใจของมนุษย์ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของมนุษย์อีกด้วย บทความนี้จะแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของดนตรีพื้นบ้านอีสาน วัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของคนไทย ซึ่งเป็นการผสมผสานขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ทำให้เกิดเป็นแนวเพลงของกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำที่มีท่วงทำนองจังหวะสนุกสนาน ตอบสนองต่ออารมณ์และความรู้สึกของตัวบุคคล รวมทั้งยังเป็นแนวดนตรีที่มีประสิทธิภาพต่อการเปลี่ยนแปลงมนุษย์ใน 2 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต และ 2) การเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพและจิตใจ

คำสำคัญ : อิทธิพล ; ดนตรี ; ดนตรีพื้นบ้านอีสาน ; การเปลี่ยนแปลง ; มนุษย์

ABSTRACT

The mechanism between music and humans is a scientific process of sound waves composed with frequencies that transferred through human bodies and resulted in heartbeats and body's chemical process. Such causal relation affects both human's physical and mental functions, as well as cultural and lifestyle changes. This article presents the influences of Isan (Northeastern) folk music, the valuable culture of Thai people as the integration of Thai and Laotian traditions. Such integrated music traditions create the Isan-style folk music or Mor Lam, which contains joyful rhythms and responds to personal emotions and feelings. The Isan folk music also brings changes to humans for two major aspects: 1) culture and lifestyle changes and 2) health and mind changes.

Keywords: Influence ; Music ; Isan Folk Music ; Changes ; Human

บทนำ

ดนตรีมีผลต่อร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณของมนุษย์ อย่างเช่น ความเร็วของจังหวะดนตรี (Tempo) ที่มีผลต่อร่างกายของมนุษย์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการเต้นของหัวใจ การหายใจ รวมทั้งการทำงานของกล้ามเนื้อและอารมณ์ของบุคคล ดนตรีมีประสิทธิผลในเชิงบวกต่อสุขภาพหลากหลายประการ เช่น สามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานของร่างกายให้เพิ่มขึ้น ลดพฤติกรรมกระวนกระวาย (Agitation) ส่งเสริมการรับรู้วันเวลาและสถานที่ ลดความวิตกกังวล บรรเทาอาการเจ็บปวด ลดภาวะความเครียด ลดอาการซึมเศร้า ช่วยเบี่ยงเบนความสนใจ และทำให้เกิดความสงบได้ (Bruscia, 2014)

ดนตรีสามารถเข้าถึงสภาพอารมณ์ สภาพจิตใจ และส่งผลต่อร่างกายได้ทันทีเมื่อถูกกระตุ้นจากดนตรีและเสียงเพลง ศาสตร์แห่งเสียงดนตรีจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับมนุษย์ เพื่อช่วยให้สุขภาพกายและจิตใจของมนุษย์สมบูรณ์ขึ้น กล่าวเช่นเดียวกับการใช้ “ดนตรีบำบัด” (Music Therapy) หรือเรียกว่า “สังคีตบำบัด” ซึ่งเป็นการนำเอาองค์ประกอบของดนตรีมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก พัฒนาสุขภาพ และฟื้นฟูร่างกาย จิตใจ อารมณ์ รวมทั้งพัฒนาทักษะทางสังคมของมนุษย์ โดยอาจอยู่ในรูปแบบของการฟังหรือเล่นดนตรี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และการวางแผนของนักบำบัด การใช้ดนตรีบำบัดแท้จริงแล้วได้ริเริ่มมาช้านานนับพันปีจากชนเผ่าพื้นเมืองทั่วโลก ที่ได้นำดนตรีมาใช้ประกอบการเต้นรำ ประกอบพิธีกรรม รวมถึงมนุษย์ในสมัยโบราณยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการนำดนตรีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเยียวยารักษาโรคอีกด้วย (Choombuathong, Yimnoi and Samma, 2017)

บทความนี้ ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้เห็นถึงประสิทธิผลของดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาวะจิตใจของมนุษย์ จากการฟังเสียงดนตรี การขับร้อง หรือการทำกิจกรรมประกอบดนตรี โดยการนำดนตรีพื้นบ้านอีสาน กลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ ที่มีการปรับเปลี่ยนแนวดนตรีจากวิวัฒนาการแรกเริ่มจะมีเพียง “แคน” เป็นเครื่องดนตรีเดียวที่ใช้ขับเคลื่อนร่วมกับผู้ร้องเพียงเท่านั้น แต่ปัจจุบันได้มีพัฒนาการโดยการนำเอาเสียงพิณ เสียงกลอง หรือเครื่องดนตรีไทยประเภทต่างๆ รวมถึงการผสมผสานเครื่องดนตรีตะวันตก เช่น กีตาร์ คีย์บอร์ด หรือกลองเข้าไปด้วยบรรเลง จนกลายเป็นแนวดนตรีที่มีความสนุกสนานอย่างวง “หมอลำชิง” ที่เป็นที่ยอมรับในสังคมปัจจุบันนี้ และยังสามารถนำไปใช้สร้างประโยชน์ในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน เช่น การนำไปเป็นเพลงประกอบการออกกำลังกายแบบแอโรบิก (Aerobic) ที่เห็นได้ตามหลากหลายชุมชนต่างจังหวัดของประเทศไทย เนื่องจากท่วงทำนองและจังหวะที่เร้าใจของดนตรีพื้นบ้านอีสาน สามารถช่วยกระตุ้นความสนใจ ทำให้รู้สึกกระปรี้กระเปร่า หรือยังสามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างระบบหายใจด้วยการเคลื่อนไหวร่างกายไปตามจังหวะเพลง พร้อมๆ กับการหายใจเข้าออกอย่างเป็นระบบ และยังมีการใช้เนื้อหาของบทเพลงในการประกอบการสอนทางศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิต ช่วยให้รู้จักการปล่อยวาง และเกิดเป็นสมาธิจากการทำความเข้าใจกับเนื้อร้อง เนื่องจากคำร้องและทำนองของดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นการสะท้อนถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่และความเชื่อ จึงก่อให้เกิดความเข้าใจในปรัชญาของชีวิต หรือจะเป็นการเคลื่อนไหวไปตามจังหวะดนตรีด้วยการเต้นแบบอิสระหรือการเต้นเป็นหมู่คณะ ทำให้เกิดการเผาผลาญไขมันและยังส่งผลให้ฮอร์โมนแห่งความสุขหลั่งออกมาที่กล่าวนั้น คือ ประสิทธิผลของดนตรีอีสานพื้นบ้านที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของบุคคลในเชิงบวกต่อสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตใจ และสุขภาพทางอารมณ์ เกิดความผ่อนคลาย สามารถกระตุ้นการตอบสนองและการไหลเวียนของโลหิต เสริมสร้างอารมณ์และความคิดในเชิงบวก ลดความตึงเครียด ความซึมเศร้า สร้างกำลังใจ ให้ความสนุกสนาน รวมทั้งยังสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและประสิทธิผลของดนตรีพื้นบ้านอีสานว่าดนตรีนั้นไม่ได้มีความสำคัญเพียงแค่เพื่อความบันเทิงอีกต่อไป

อิทธิพลของดนตรีต่อการเปลี่ยนแปลงมนุษย์

ดนตรี สามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท ได้แก่ ดนตรีประเภทบรรเลง (Instrumental Music) และดนตรีประเภทขับร้อง (Vocal Music) ดนตรีที่มีคุณภาพในการนำมาเพื่อใช้เพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในเชิงบวกจะต้องประกอบไปด้วย ทำนอง (Melody) ที่มีการเคลื่อนไหวสูงต่ำที่แตกต่างกัน จังหวะ (Rhythm) สีสันทัน (Tone Color) ความดังเบา (Dynamic) และเสียงประสาน (Harmony) ที่ประกอบกันและกลั่นออกมาเป็นบทเพลงสร้างสรรค์ที่ทำให้มนุษย์ฟังแล้วเกิดจินตนาการ เกิดความกลมกลืนในอารมณ์ สามารถเป็นตัวช่วยในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาพต่างๆ ของมนุษย์ได้ ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของดนตรี (Kruatiwa, 2010) มีดังนี้

1. **เสียง (Tone)** ประกอบไปด้วย ระดับเสียงหรือความถี่ (Pitch or Frequency) ที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของวัตถุจนมีความถี่พอที่จะรับรู้ได้ด้วยหู ซึ่งมีผลต่อร่างกายและจิตใจของมนุษย์โดยระดับเสียงสูงจะกระตุ้นการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ ทำให้เกิดความรู้สึกตึงเครียดและวุ่นใจได้ง่าย ส่วนเสียงต่ำหรือเสียงนุ่มนวลจะทำให้รู้สึกผ่อนคลายและทำให้รู้สึกสงบ ความเข้มหรือความดังของเสียง (Volume Intensity) จะวัดได้เป็นหน่วยเดซิเบล (Decibel) ซึ่งหากได้รับเสียงที่เบาและนุ่มนวลจะทำให้เกิดความสงบสุขสบายใจ และหากว่าได้รับเสียงที่ดังคงที่สม่ำเสมอติดต่อกันเป็นเวลานาน จะทำให้ผู้ฟังรู้สึกเมื่อยล้าได้

2. **จังหวะเวลา (Time of Rhythmic)** มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ โดยจังหวะที่มีความผิดปกติ ไม่สม่ำเสมอจะกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกตื่นเต้นและเร้าใจ แต่หากว่าได้ฟังจังหวะที่สม่ำเสมอจะทำให้รู้สึกมั่นคง ซึ่งดนตรีแต่ละประเภทจะมีจังหวะและลีลาที่แตกต่างกันไป ความช้าเร็วของจังหวะดนตรี (Tempo) ก็ส่งผลเช่นกัน โดยทั่วไปจังหวะที่เป็นมาตรฐานจะมีอัตราความช้าเร็วเท่ากับอัตราการเต้นของหัวใจมนุษย์อยู่ที่ระหว่าง 70 - 80 ครั้ง/นาที จังหวะที่เร็วกว่าอัตราการเต้นของหัวใจ คือ มากกว่า 80-90 ครั้ง/นาที จะทำให้ผู้ฟังรู้สึกเกิดความตึงเครียด แต่หากจังหวะที่ช้ากว่าอัตราการเต้นของหัวใจ คือ 40-60 ครั้ง/นาที จะทำให้รู้สึกไม่มั่นใจหรือเกิดความวิตกกังวล และหากได้รับฟังจังหวะปกติที่เร็วเท่ากับอัตราการเต้นของหัวใจ จะทำให้ผู้ฟังรู้สึกสงบ

3. **ความรู้สึกทางดนตรี (Expression of Music)** ดนตรี เป็นส่วนหนึ่งในการเติมเต็มความสุขให้กับชีวิต รวมทั้งยังเป็นเครื่องมือทางเลือกในการจัดการทางด้านอารมณ์ ช่วยทำให้จิตใจสงบ ลดความตึงเครียด และช่วยปรับอารมณ์ให้คงที่ ซึ่งหัวใจสำคัญของดนตรี คือ การที่ผู้ฟังสามารถเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของเสียงที่เกิดขึ้นได้โดยสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงและสามารถสัมผัสถึงองค์ประกอบดนตรีอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกในความดังเบา ความช้าเร็ว ของจังหวะทำนองเพลงและเสียงประสาน ซึ่งผู้ฟังจะสามารถเข้าถึงอารมณ์ของผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานเพลงได้อย่างแท้จริง

4. **แบบแผนการประพันธ์ (Music Composition)** ผู้ประพันธ์เพลง จะจัดการและวางแผนการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีของตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วยจังหวะ ทำนองเพลง เสียงประสาน และความรู้สึกทางดนตรี โดยการใช้เทคนิคที่หลากหลาย อย่างเช่น การหดจังหวะให้สั้นเข้า การยืดทำนองให้ยาวออกไป กระดပ်เสียงของทำนองให้สูงขึ้นหรือต่ำลง ขยายความทางวลี ประโยคเพลง การซ้ำทำนอง หรือการใช้คู่เสียงประสานต่างๆ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นความตั้งใจของผู้ประพันธ์ที่ต้องการนำเสนอผลงานดนตรีในรูปแบบของตนเอง โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้ฟังได้เข้าถึงดนตรีที่พวกเขาได้สร้างสรรค์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และจิตใจของมนุษย์ทั้งสิ้น

กล่าวคือ องค์ประกอบของดนตรีข้างต้น เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมนุษย์ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด และท่วงทำนองหรือเสียงที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมมีผลให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างกัน

ในปี ค.ศ.1960 มีหลักฐานทางการแพทย์ โดยแพทย์ชาวดัตช์ท่านหนึ่ง ได้พบว่า เสียงดนตรีสามารถช่วยบำบัดอาการเจ็บปวดในระหว่างการคลอดได้ และยังพบว่าดนตรีคลาสสิกสามารถนำมาใช้เพื่อบำบัด เยียวยาแทนยาแก้ปวดประสาทหรือยาลดอาการปวดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kern, Marlette and Snyder, 2002) นอกจากนี้การทหารในสหรัฐอเมริกายังได้นำดนตรีเข้ามาใช้ในการบำบัดจิตใจเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพของร่างกายและจิตใจหลังเสร็จสิ้นจากการทำสงคราม ต่อมาในช่วงต้นปี ค.ศ.1970 นักประพันธ์เพลงชื่อ สตีเวน ฮัลเพิร์น (Steven Halpern) ได้ริเริ่มทดลองการสร้างสรรค์ดนตรีแนวใหม่ในลักษณะของ “New Age Music” หรือปัจจุบันมักจะใช้คำว่า “Relaxing Music” ดนตรีเพื่อความผ่อนคลาย โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ฟังได้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย เสริมสร้างสมดุลของร่างกาย จิตใจ และอารมณ์เข้าด้วยกัน ซึ่งดนตรีประเภทนี้จะมีท่วงทำนองลีลา จังหวะชัดเจน และใช้ทำนองวนซ้ำไปมา นับว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบทเพลงประเภทนี้ที่จะทำให้ผู้ฟังสามารถจดจำและเข้าถึงบทเพลงได้ง่าย จึงเหมาะกับผู้ที่ต้องการผ่อนคลาย นั่งสมาธิ หรือเล่นโยคะ (Permpetch and Butsripoom, 2016)

การเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบของดนตรี เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยส่งเสริมให้ดนตรีมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์มากขึ้น เช่น ขณะที่ผู้คนตกอยู่ในภาวะเครียด รู้สึกมีอาการตื่นเต้น หรือมีอาการเจ็บปวดจากภาวะการณต่างๆ ควรจะเลือกใช้นักร้องที่มีลักษณะท่วงทำนองหรือลักษณะบันไดเสียง (Scale) แบบ Minor Mode หรือบันไดเสียงเพนทาโทนิค (Pentatonic Scale) และเลือกใช้จังหวะ (Tempo) แบบความเร็วนปานกลาง ส่วนระดับเสียงควรใช้เสียงต่ำปานกลาง เช่น ดนตรีของลิสซา โอโนะ (Lisa Ono) แฟรงค์ ซินาตรา (Frank Sinatra) หรือ อันโตนิโอ คาร์ลอส โจบิม (Antonio Carlos Jobim) เป็นต้น ซึ่งอาจจะสามารถระบุประเภทเพลงว่า Healing Music, Music For Relaxation หรือ Smoothing Music เป็นต้น แต่หากอยู่ในภาวะซึมเศร้า เฉื่อยชา ควรเลือกดนตรีที่มีลักษณะท่วงทำนองแบบ Major Mode และใช้จังหวะดนตรีแบบเร็วและระดับเสียงที่สูง เพื่อกระตุ้นการหายใจ กระตุ้นระดับความดันและการไหลเวียนโลหิต เช่น ประเภทบทเพลงร็อค

(Rock) ชะชะซ่า (Cha Cha Cha) หรือรุมบ้า (Rumba) เพื่อให้เกิดการกระตุ้นและเพิ่มความสนใจให้ผู้ฟังลุกขึ้นมาทำกิจกรรมต่างๆ ได้มากขึ้น หรือหากผู้ที่สนใจจะใช้ดนตรีเป็นส่วนในการช่วยปรับเปลี่ยนจิตใจและอารมณ์ด้วยตัวเองแต่ยังพบอุปสรรค อาจจะต้องใช้ “นักดนตรีบำบัด” (Music Therapist) ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการวางแผนจัดการเกี่ยวกับการใช้ดนตรีกับมนุษย์ เข้ามาช่วยวางแผนและจัดกระบวนการเยียวยาจิตใจและอารมณ์ของผู้ที่เข้ารับการบำบัด ซึ่งในปัจจุบันเริ่มมีนักดนตรีบำบัดที่เชี่ยวชาญกระจายอยู่ตามจังหวัดใหญ่ๆ ในประเทศไทย และมีการใช้กิจกรรมดนตรีบำบัดกับกลุ่มวัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ป่วย กลุ่มเด็กเล็ก โดยการนำดนตรีเข้าไปพัฒนาด้านสมองและพฤติกรรมเด็กที่เป็นออทิสติก พัฒนาการเจริญเติบโตของทารกในครรภ์ การใช้ดนตรีกับกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ติดยาเสพติด ผู้ป่วยทางจิต ผู้ป่วยโรคอัลไซเมอร์ นักโทษในเรือนจำ หรือผู้ที่อยู่ในภาวะเครียดและซึมเศร้า ในสถานบริการต่างๆ เช่น โรงพยาบาลศิริราช สถานพักฟื้นผู้สูงอายุและคนพิการสวทศนิเวศ บางปูสมุทรปราการ ของสภาอากาศไทย และโรงพยาบาลอื่นๆ อีกหลายแห่ง ซึ่งจะมีการใช้กิจกรรมดนตรีบำบัดในหลายรูปแบบ เช่น การให้ผู้รับการบำบัดได้ฟังเพลงเพื่อสร้างความผ่อนคลาย ปรับสภาพอารมณ์และจิตใจให้เข้าสู่สภาวะปกติ ทำให้เกิดความสงบ มีชีวิตชีวา สดชื่น ลดความวิตกกังวลและความเจ็บปวดได้

การร้องเพลง เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมทางเลือกที่นักดนตรีบำบัดนำมาใช้เป็นกิจกรรมบำบัดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของปอด ทำให้ร่างกายแข็งแรงขึ้น ช่วยในการฝึกการหายใจ การพูด การใช้ภาษา การแสดงออก ฝึกสมาธิในการฟัง ช่วยทำให้เกิดความสุข เพลิดเพลิน และสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง หรือการให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติดนตรีด้วยตนเองโดยตรง เพื่อเสริมสร้างทักษะในด้านดนตรีและเสริมสร้างการประสานงานของอวัยวะส่วนต่างๆ เช่น นิ้วมือ แขน ขา และสายตา เสริมสร้างสมาธิ ส่งเสริมการเรียนรู้ เสริมสร้างบุคลิกภาพ ฝึกการแสดงออก สร้างความภูมิใจ และส่งเสริมให้มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น หรืออาจจะใช้การเคลื่อนไหวประกอบเพลง เพื่อบริหารสมอง สร้างความสมดุลของร่างกายและจิตใจ ฝึกการรับฟัง และการมองเห็น ซึ่งการเคลื่อนไหวพร้อมกันทั้งร่างกายจะสามารถช่วยเพิ่มองศาและความคงทนของการเคลื่อนไหว รวมถึงจะทำให้ร่างกายแข็งแรง (Bintasan, 2010)

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมด้านดนตรีให้แก่ผู้เข้ารับบริการ ได้แก่ การฟังเพลง การร้องเพลง การปฏิบัติดนตรี และการเคลื่อนไหวประกอบดนตรีในชีวิตประจำวัน จะทำให้ผู้เข้ารับบริการเป็นผู้มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ อันส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไปภายหน้า (Choombuathong, Yimnoi and Samma, 2017)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของดนตรีต่อการเปลี่ยนแปลงมนุษย์

ทฤษฎี หมายถึง คำอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล ด้วยหลักการและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง จนสามารถที่จะพยากรณ์ปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ทฤษฎีจึงมีความรู้ ความจริง และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง (Sanyawiwat, 2008) ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนได้เลือกนำ 2 แนวคิด มาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกับอิทธิพลของดนตรีต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ ได้แก่ 1) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และ 2) ทฤษฎีพัฒนาการทางอารมณ์

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

จากบริบททางสังคม เราจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาโดยตลอด โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็นการผสมผสานและก่อให้เกิดนวัตกรรมหรือวัฒนธรรมใหม่ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้คนให้การยอมรับ การเปลี่ยนแปลงอาจอยู่ใน 2 รูปแบบ คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีการวางแผน โดยมีวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่นำความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมในปัจจุบัน

Charles Robert Darwin นักธรรมชาติวิทยา ผู้เสนอทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งมีชีวิตบนโลกจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่รอด วิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน โดยสังคมจะต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบการดำรงชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและเป็นไปโดยตามธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องมีการวางแผนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมเป็นไปอย่างก้าวหน้าและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Nartsupa, 2005)

จากทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มองว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและมีลักษณะเป็นการผสมผสานกันที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมหรือวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่ผู้คนให้การยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Charles Robert Darwin ที่กล่าวว่าสิ่งมีชีวิตในโลกจะต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่รอด สังคมอาจมีการปรับเปลี่ยนระบบให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและเป็นไปโดยตามธรรมชาติ วัฒนธรรม ซึ่งได้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของดนตรีพื้นบ้านอีสาน ที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการไปตามยุคตามสมัย นอกจากเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมของสองชาติพันธุ์ไทย-ลาว ยังได้เป็นการผสมผสานแนวคิดที่หลากหลายเข้าไป ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ที่มีลักษณะของท่วงทำนอง จังหวะ และรูปแบบของดนตรีที่แปลกใหม่ เมื่อวัฒนธรรมทางดนตรีพื้นบ้านอีสานมีการเปลี่ยนแปลงและเป็นที่ยอมรับในสังคมกลุ่มใหญ่ ย่อมทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ทฤษฎีพัฒนาการทางอารมณ์

ดนตรี เป็นสิ่งสร้างสรรค์จรรโลงใจให้กับมนุษย์ชาติ เป็นภาษาสากลที่สามารถทำให้นุษย์ทุกชนชาติเข้าใจกันและกันได้ ไม่ว่าจะเป็นเป็นคนพื้นบ้าน ดนตรีคลาสสิก ดนตรีแจ๊ส หรือดนตรีประเภทต่างๆ ของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในโลกนี้ ตามหลักจิตวิทยา ดนตรีมีศักยภาพในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกต่อสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตของมนุษย์ จากการศึกษาผู้เขียนพบว่า ประสิทธิภาพของดนตรีต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับพัฒนาทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาที่มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

Siriwannabus (2013) กล่าวว่า อารมณ์เป็นความคิดรวบยอดที่อธิบายได้ยาก นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของอารมณ์ว่าเป็นสภาพการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจ อันเนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการโต้ตอบนั้นเป็นไปตามสถานการณ์อารมณ์แตกต่างจากความรู้สึก ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนั้นจะไม่รุนแรงซึ่งบางครั้งจะเลือนหายไป แต่หากว่าความรู้สึกนั้นรุนแรงและแสดงออกทางร่างกาย ความรู้สึกนั้นจะกลายเป็นอารมณ์ และเมื่อมนุษย์เกิดอารมณ์จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น จังหวะการเต้นของหัวใจเร็วและแรงขึ้น เกิดอาการหายใจเข้าออกเร็วและถี่ขึ้น มีอาการขนลุก ม่านตาหดตัวหรือขยายตัว กล้ามเนื้อมีการตึงเครียด เกร็ง หรือสั่น เป็นต้น ซึ่งจากทฤษฎีพัฒนาการทางอารมณ์ จะเห็นได้ว่าอารมณ์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ และหากมองในการเชื่อมโยงมูของดนตรี รูปแบบของบทเพลง องค์ประกอบของท่วงทำนอง จังหวะ หรือเสียงที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงขณะ สิ่งเหล่านี้สามารถส่งผลต่อร่างกายของมนุษย์ได้ทันที เช่น เพลงที่มีจังหวะที่ครื้นเครงทำให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนาน ซึ่งจะส่งผลให้ร่างกายเกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้จังหวะการเต้นของหัวใจเร็วและแรงขึ้น การหายใจเข้าออกเร็วและถี่ขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม หากได้รับฟังบทเพลงเศร้า บทเพลงช้า ก็จะทำให้รู้สึกอ่อนไหวไปกับท่วงทำนองเพลงสามารถช่วยควบคุมอารมณ์ และทำให้จิตใจสงบลงได้

คุณลักษณะของดนตรีพื้นบ้านอีสาน

ชาติไทย เป็นแหล่งศูนย์รวมอารยธรรมที่สำคัญมาแต่โบราณ มีศิลปะและวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่ตอบสนองต่ออารมณ์ และให้ความรู้สึกบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้ง 4 ภาคของสยามประเทศ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคอีสาน ซึ่งดนตรีพื้นบ้านในแต่ละภาคยังได้สะท้อนถึงขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่ และความอุดมสมบูรณ์ของแต่พื้นที่นั้นๆ โดยภาพสะท้อนเหล่านั้นสามารถศึกษาได้จากสำเนียงของบทเพลง ลักษณะของเครื่องดนตรี รวมถึงเนื้อร้องหรือคำร้องของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ ซึ่งดนตรีของแต่ละภาคจะมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นแตกต่างกัน โดยมีทั้งการบรรเลงของเครื่องดนตรีเพียงอย่างเดียว การขับร้องประกอบการบรรเลง หรือการขับร้องเพียงอย่างเดียว การแบ่งประเภทของดนตรีพื้นบ้านสามารถแบ่งได้หลากหลายวิธี (Yongpho, 2014) ดังนี้

1. แบ่งตามเขตพื้นที่ของประเทศไทย ได้แก่ การแบ่งตามลักษณะทางภูมิศาสตร์การปรากฏของบทเพลง เช่น ดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ ดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง ดนตรีพื้นบ้านภาคอีสาน และดนตรีพื้นบ้านภาคใต้
2. แบ่งตามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ดนตรีพื้นบ้านของกลุ่มวัฒนธรรมไทยเขมร ดนตรีพื้นบ้านของกลุ่มวัฒนธรรมไทยลาว ดนตรีพื้นบ้านของกลุ่มวัฒนธรรมล้านนา เป็นต้น
3. แบ่งตามโอกาสที่ร้อง ได้แก่ ดนตรีที่ใช้ร้องตามฤดูกาลหรือเทศกาล เช่น ดนตรีที่ร้องในฤดูเก็บเกี่ยว อาทิเช่น เพลงเกี่ยวข้าว ส่วนดนตรีและเพลงที่ร้องเล่นได้ทั่วไปไม่จำกัดโอกาส ได้แก่ เพลงหมอลำ เพลงโคราช เป็นต้น

4. แบ่งตามจุดประสงค์ในการร้อง เช่น ดนตรีสำหรับกล่อมเด็ก ดนตรีประกอบการละเล่น หรือดนตรีประกอบพิธีกรรม
5. แบ่งตามความสั้นยาวของบทเพลง เช่น เพลงปฎิพากย์สั้น (เพลงร้องโต้ตอบกัน) ได้แก่ เพลงพานฟาง ส่วนเพลงปฎิพากย์ยาว ได้แก่ เพลงฉ่อย หรือเพลงเรือ
6. แบ่งตามเพศของผู้ร้อง ได้แก่ เพลงของผู้หญิง เพลงของผู้ชาย เช่น เพลงสวด สรรภัญญ์ของอีสานเป็นเพลงของผู้หญิง เพลงที่ร้องในพิธีกรรมงานศพ เช่น เพลงกาหลอ สวดมาลัย เป็นเพลงเฉพาะผู้ชาย
7. แบ่งตามจำนวนผู้ร้อง ได้แก่ เพลงร้องเดี่ยวและเพลงร้องหมู่ เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงพาดควาย เป็นเพลงร้องเดี่ยว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เป็นเพลงร้องหมู่
- หรือ 8. แบ่งตามวัยของผู้ร้อง ได้แก่ เพลงเด็ก เพลงผู้ใหญ่ เช่น เพลงจ่าจี้ จะเป็นเพลงสำหรับเด็ก เพลงขอ หมอลำ เพลงฉ่อย จะเป็นเพลงสำหรับผู้ใหญ่

ซึ่งจากข้างต้น จะเห็นถึงความหลากหลายและความแตกต่างที่เฉพาะโดดเด่นของดนตรีพื้นบ้านในวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นแต่ละภูมิภาค รวมถึงดนตรีและเพลงพื้นบ้านของแต่ละภูมิภาคยังถูกมองว่าเป็นงานศิลปะที่สามารถบ่งบอกให้เห็นถึงความเป็นชาติพันธุ์ ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยการแบ่งประเภทของดนตรีพื้นบ้านทำได้หลายวิธี ได้แก่การแบ่งตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เพลงปรากฏหรือแบ่งตามภูมิภาค เช่น ดนตรีและเพลงพื้นบ้านของภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรืออีสาน และดนตรีพื้นบ้านของภาคใต้ ซึ่งนอกจากดนตรีในแต่ละภาคจะสะท้อนถึงขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรม และสภาพความเป็นอยู่แล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ยังมีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีของตนไว้อย่างมีเอกลักษณ์ ดังนั้นดนตรีและเพลงจึงสะท้อนความเป็นชาติพันธุ์ของกลุ่มต่างๆ ได้อย่างชัดเจนไม่ว่าจะตั้งอยู่ถิ่นฐานใด

ในเชิงประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่า “อีสาน” เป็นกลุ่มวัฒนธรรมที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและรูปแบบการดำรงชีวิตที่มีแบบแผน โดยเฉพาะกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมบันเทิงรื่นเริงต่างๆ ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพ และยังได้สร้างสรรค์อุปกรณ์หรือเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกอบจังหวะที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน อาทิเช่น โปงลาง แคน พิณ โหวด หรือกลองยาว เป็นต้น

ดนตรีพื้นบ้านอีสาน เป็นศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในแถบภาคอีสานของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทเพลงพื้นบ้านอีสานที่นิยมเล่นจะมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวโดดเด่น ซึ่งแตกต่างจากภาคอื่นๆ โดยในลักษณะเด่นของดนตรีพื้นบ้านอีสานจะเป็นการสืบทอดเชื่อมโยงจากอดีตสู่ปัจจุบัน และส่วนมากจะเน้นการละเล่นประกอบดนตรีที่มีลักษณะรูปแบบลีลาที่กระชับ สนุกสนาน และมีจังหวะทำนองที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในทางดนตรี คือ การใช้ทำนองหรือลักษณะบันไดเสียงแบบ Minor Mode หรือบันไดเสียงแบบเพนทาโทนิค (Pentatonic Scale) ที่ประกอบไปด้วยโน้ตเพียง 5 ตัว แต่สามารถสร้างสรรค์เป็นบทเพลงที่จรรโลงใจให้แก่ผู้เล่นและผู้ฟังได้ รวมถึงการใช้จังหวะ (Tempo) ที่มีความเร็ว คึกครื้น และสนุกสนาน

กลุ่มดนตรีพื้นบ้านอีสาน แบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวัฒนธรรมดนตรีอีสานเหนือ และกลุ่มวัฒนธรรมดนตรีอีสานใต้ ซึ่งในแต่ละกลุ่มต่างมีเอกลักษณ์ทางดนตรีที่แตกต่างตามวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ (Pinkeaw, 2017) ดังนี้

1. **กลุ่มดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือ** เป็นวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชนที่ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณที่ราบสูง ดิถุเขาทางด้านตอนใต้และทางด้านตะวันตกจรดกับลำน้ำโขงตอนเหนือ และมีเทือกเขาภูพานทางทิศตะวันออกกันแบ่งบริเวณนี้ออกเป็นที่ราบตอนบนเรียกว่า “แอ่งสกลนคร” ซึ่งได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม หนองคาย อุดรธานี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด เลย มุกดาหาร ยโสธร และอุบลราชธานี และภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่ได้แก่ ภาษาไทยอีสาน หรือภาษาลาว เนื่องจากอยู่ติดกับลำน้ำโขงตอนบน จึงได้รับวัฒนธรรมบางส่วนมาจากประเทศลาว

2. **กลุ่มดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้** เป็นวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชนซึ่งอาศัยอยู่บริเวณที่ราบตอนใต้ ที่เรียกว่า “แอ่งโคราช” ได้แก่ ในพื้นที่ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ ดนตรีของกลุ่มอีสานใต้ มีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีมาจาก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มวัฒนธรรมเขมร-ส่วย ซึ่งจะใช้ภาษาเขมรและภาษาส่วยในการสื่อสารกันเป็นหลัก และ 2) กลุ่มวัฒนธรรมโคราช ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มนี้จะใช้ภาษาโคราชในการสื่อสารกันในท้องถิ่น

ดนตรีพื้นบ้าน ได้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในด้านต่างๆ ทั้งด้านสุขภาพ ร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ รวมทั้งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ ซึ่งกลุ่มของดนตรีที่สามารถทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดจน ได้แก่ “หมอลำ” ถือเป็นกลุ่มวัฒนธรรมดนตรีที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มดนตรีพื้นบ้านอีสาน เป็นการแสดงพื้นบ้านอีสานอย่างหนึ่งที่สำคัญการขับร้องด้วยภาษาอีสานและมีเครื่องดนตรีประกอบการร้องที่เรียกว่า “แคน” เล่นประกอบ ซึ่ง แคน เป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศลาว บรรเลงประกอบในรูปแบบของเพลงลาวโบราณ ดนตรีพื้นบ้านอีสานจึงถือเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เปี่ยมไปด้วยความหมาย เสริมสร้างอารมณ์และความคิดในเชิงบวกด้วยความหมายของเนื้อเพลง และยังเป็นตัวกลางที่สื่อสารระหว่างคนในวัฒนธรรมและสังคมภายนอกได้อีกด้วย (Junsri and Burusphat, 2018)

“หมอลำ” เป็นวัฒนธรรมของชาวไทยและชาวลาวที่อาศัยอยู่ในแถบอีสานเหนือ รวมทั้งกลุ่มของพี่น้องชาวลาวที่อาศัยอยู่ตามแนวลำแม่น้ำโขงและยึดแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำ ซึ่งได้ร่วมกันสืบทอดวัฒนธรรมจากกลุ่มแม่น้ำโขงมาผสมผสานกันจนทำให้ดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือ กลายเป็นมรดกของสองฝั่งโขงที่นอกจากเชื่อมโยงชาติพันธุ์ไทย-ลาว ให้ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านร่วมกัน และยังแสดงออกถึงภูมิปัญญาของมนุษย์ในการรังสรรค์สิ่งอันเป็นมรดกที่ตอบสนองต่ออารมณ์ของบุคคล และยังเป็นการบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสดงหมอลำยังเป็นดนตรีพื้นบ้านที่ทำให้ผู้คนได้เรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์อีกด้วย

ภาพที่ 1 วิธีชีวิตของชนชาวลาว ร่วมกันเล่นดนตรีด้วยความสนุกสนานหลังจากเสร็จภารกิจจากการทำงานอันเหน็ดเหนื่อย

ลีลาของดนตรีพื้นบ้านอีสานต่อการเปลี่ยนแปลงมนุษย์

ดนตรีพื้นบ้านอีสาน ได้มีวิวัฒนาการมาจากการเลียนเสียงของธรรมชาติ เช่น เสียงฝนตก เสียงใบไม้ไหวปลิว เสียงนกร้อง หรือเสียงน้ำตก ซึ่งพอเผ่าพวแกโบราณได้มีการนำเสียงเหล่านั้นมาสร้างสรรค์เป็นเครื่องดนตรี โดยใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นหรือวัสดุที่หาได้ง่ายตามธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ผิวไม้ ต้นหญ้า หรือลำไม้ไผ่ มาสร้างสรรค์เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้าน และต่อมาได้มีวิวัฒนาการพัฒนาเครื่องดนตรีให้มีมาตรฐาน โดยการใช้หนังของสัตว์มาเป็นส่วนประกอบของเครื่องดนตรี เช่น ใช้หนังของวัวมาเป็นแผ่นหนังหน้าของกลองยาว จนกระทั่งปัจจุบันเกิดวิวัฒนาการขั้นสูงสุดของดนตรีพื้นบ้าน ที่ได้มีการนำวัสดุที่แข็งแรง คงทน และไม่คุณภาพดีมาผสมผสานจนเกิดเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านใหม่ๆ เช่น กรับ เกาะ โปงกลาง โหวด พิณ และแคนไม้ไผ่ (Somprasong, 2012)

ในปัจจุบันได้พบว่า มีความเจริญทางสังคมที่ขยายผลออกสู่กว้างแบบไร้ขีดจำกัด ส่งผลให้ดนตรีพื้นบ้านโดยเฉพาะดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือ กลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ ถูกกระแสของสังคมปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นดนตรีสมัยนิยม โดยมีการผสมผสานของเครื่องดนตรีต่างประเภทที่หลากหลายเข้าไปร่วมกับดนตรีเดิม เช่น การเพิ่มเสียงพิณ เสียงกลอง เครื่องดนตรีไทย หรือเครื่องดนตรีตะวันตกต่างๆ เข้าไปในการบรรเลงเพื่อเสริมให้ดนตรีพื้นบ้านอีสานมีความสนุกสนานและมีความแปลกใหม่มากขึ้น ซึ่งภายใต้บริบทสังคมดนตรีพื้นบ้านในฐานะสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ยังสะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมเชิงวัตถุ อันได้แก่การผลิตซ้ำวัฒนธรรมดนตรีที่ได้รับการสืบทอดมาแต่เดิมในบริบทใหม่ โดยการนำวัฒนธรรมดนตรีจากแหล่งอื่นมาผสมผสานจนเกิดการสร้างวัฒนธรรมดนตรีใหม่ที่ปรุงใหม่ได้อย่างสมบูรณ์แบบ (Nakrob, 2014)

ดนตรีพื้นบ้านอีสาน ยังมีประสิทธิภาพในการช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจและกายของบุคคล ซึ่งจากกลไกและลักษณะของตัวดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีลักษณะการบรรเลงที่รวดเร็ว คึกคัก กระชับ และสนุกสนาน ทำให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลินและเกิดความสุข

สนุกสนานเมื่อได้รับฟัง รวมถึงในด้านของทำนองที่มีความเรียบเรียง ผู้ฟังสามารถเข้าถึงได้ง่ายและซึมซับได้เร็ว สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกของมนุษย์ทั้งสิ้น สามารถเสริมสร้างอารมณ์และความคิดในเชิงบวก ลดความตึงเครียด ลดภาวะซึมเศร้า สร้างกำลังใจในตัวบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและประสิทธิผลของดนตรีพื้นบ้านอีสานว่าไม่ได้มีความสำคัญเพียงแค่ความบันเทิง หรืออาจเพียงสร้างเสียงหัวเราะให้กับผู้ฟังจากการได้รับสารจากเนื้อร้องที่มีความล่อแหลมและการใช้ภาษาที่กำกวม หรือไม่ได้เป็นเพียงแค่สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่บอกบอกความเป็นอีสานเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงหลากหลายด้านในเชิงบวกให้แก่มนุษย์ทุกๆ กลุ่มวัยด้วยเช่นกัน

จากการนำทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทฤษฎีพัฒนาการทางอารมณ์ คุณลักษณะของดนตรีพื้นบ้านอีสาน และลีลาของดนตรีพื้นบ้านอีสานต่อการเปลี่ยนแปลงมนุษย์ มาเชื่อมโยงและได้ผลสนับสนุนว่าดนตรีพื้นบ้านอีสาน มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ ผู้เขียนจะทำการสรุป ดังนี้

1. ด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่ เดิมดนตรีพื้นบ้านอีสาน เป็นการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านเพื่อเล่นดนตรี กันในยามว่างงาน มีจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนาน ครื้นเครง และพบปะซึ่งกันและกัน รวมถึงเป็นกิจกรรมผ่อนคลายความตึงเครียดหลังจากการตรากตรำทำงานหนักอีกกิจกรรมหนึ่งของชาวอีสาน นอกจากนี้ ดนตรีพื้นบ้านอีสานยังได้สะท้อนถึงขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี วัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่ ความอุดมสมบูรณ์และความแห้งแล้ง โดยภาพสะท้อนเหล่านี้จะมองได้จาก สำเนียงเนื้อหา คำร้องของบทเพลง และลักษณะของเครื่องดนตรีที่ใช้ได้อย่างชัดเจน ปัจจุบันด้วยบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ส่งผลให้ดนตรีพื้นบ้านอีสานเกิดการประยุกต์และการผสมผสานแนวดนตรีของชาติพันธุ์อื่นๆ เข้าไป เช่น การนำดนตรีของตะวันตกเข้ามาผสมผสานจนเกิดเป็นดนตรีที่เรียกว่า หมอลำซิ่ง และยังมีการประดิษฐ์ชุดการแสดงประกอบ มีนักเต้นประกอบเพลง (Dancer) ซึ่งทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมทางดนตรีในรูปแบบใหม่ๆ ที่ได้รับความสนใจจากบุคคลกลุ่มใหญ่ในสังคมไทยในปัจจุบัน รวมถึงนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ จนกลายเป็นการแสดงใหม่โรงที่สร้างรายได้ให้กับศิลปิน คณะดนตรี และชาวบ้านที่มารับจ้างรายวันในวงดนตรี รวมถึงยังเกิดเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอย และสามารถดึงเม็ดเงินจำนวนมากเข้าสู่ชุมชนอีกด้วย

2. ด้านสุขภาพและจิตใจ จากการศึกษาประโยชน์ของดนตรี ที่พบว่า การร้องเพลง การบรรเลงดนตรี และการเคลื่อนไหวร่างกาย ต่างมีผลในเชิงบวกต่อด้านร่างกาย อารมณ์ และสร้างความมั่นใจในตนเองให้กับมนุษย์ (Boonrod, 2019) เมื่อมองถึงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบของดนตรีพื้นบ้านอีสานต่อการเปลี่ยนร่างกายและจิตใจของมนุษย์ จึงหะความเร็วของดนตรีพื้นบ้านอีสาน มีผลต่อการเต้นของหัวใจให้เร็วและแรงขึ้น ส่งเสริมการหายใจเข้าให้ถี่ขึ้น รวมถึงเป็นการกระตุ้นการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายในเรื่อง อัตราการหายใจ การเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต การตอบสนองทางม่านตา และความตึงตัวของกล้ามเนื้อ ดนตรีพื้นบ้านอีสาน จึงมีผลในเชิงบวกต่อสุขภาพและจิตใจมนุษย์ เนื่องจากสามารถกระตุ้นกลไกการทำงานของระบบต่างๆ ในร่างกาย ยังส่งเสริมให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์และทำให้เกิดความรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 อาทิตย์ กระจ่างศรี อาจารย์ประจำสาขาดนตรีพื้นเมือง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กำลังใช้แคนบรรเลงโดยมีจุดประสงค์ให้บิดาได้ขยับร่างกายไปตามเสียงเพลง

บทสรุป

จะเห็นได้ว่าดนตรีพื้นบ้านอีสาน มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ทั้งทางด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่ รวมถึงด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งนอกจากดนตรีพื้นบ้านอีสานจะเป็นศิลปะวัฒนธรรมแขนงหนึ่งเฉพาะกลุ่มของชุมชนชาวอีสาน ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มนุษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งสืบทอดต่อกันมา แม้ว่าวัฒนธรรมทางดนตรีพื้นบ้านของแต่ละชาติพันธุ์ จะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมโดยการประยุกต์หรือการผสมผสานแนวดนตรีอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นไปตามยุคสมัย แต่ดนตรีก็ยังมีอิทธิพลก่อให้เกิดความสุขหรือความทุกข์ได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ดังนั้น การนำดนตรีพื้นบ้านอีสานมาใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ นับว่าเป็นวิธีที่ง่าย สะดวก และปลอดภัย แต่ทั้งนี้ควรคำนึงถึงการเลือกเพลงให้เหมาะสมกับกลุ่มที่นำเข้าไปใช้ หรือพิจารณาถึงองค์ประกอบของดนตรีในเรื่องของจังหวะ ท่วงทำนองลีลา และระดับที่เสียงที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของดนตรีที่จะช่วยส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ไปในทิศทางที่ดี รวมถึงควรคำนึงถึงปัจจัยในด้านต่างๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพของตัวดนตรีเพื่อเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่เป็นประโยชน์ให้แก่มนุษย์ต่อไป

References

- Bintasan, B. (2010). *Dontri bambat [Music Therapy]*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Boonrod, V. (2019). *Tan pura bambat: bambat thang luak phua kandulae phupuai raya sutthai [Body Tanpura Therapy: An Alternative Music Instrumental Therapy for Taking Care of the End-stage Patients]*. *Srinagarind Medical Journal*. 34(6),642-648. Retrieved November 2019 from <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/SRIMEDJ/article/view/225671/154317>.
- Bruscia, E. K. (2014). *Defining Music Therapy*. 3rd ed. University Park IL: Barcelona Publishers.
- Choombuathong, A., Yimnoi, C. and Samma, C. (2017). *Dontri bambat [Music therapy]*. *Huachiew Chalermprakiet Science and Technology Journal*. 3(2),77-87. Retrieved July-December 2017 [C:\Users\journal1\Downloads\July-December 2017 "](http://scijournal.hcu.ac.th/ojs/index.php/scijournal/article/view/125/77) from <http://scijournal.hcu.ac.th/ojs/index.php/scijournal/article/view/125/77>.
- Junsri, S. and Burusphat, S. (2018). *Thai dam: phonlawat watthanatham kap kan thamrong 'attalak chattiphan phan dontri [Tai Dam: Cultural dynamics and the maintenance of ethnic identity through music]*. *Journal of Language and Culture*. 37(1),97-116. Retrieved January-June 2020 from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JLC/article/view/189769/132911>.
- Kern, P., Marlette, s. and Snyder, A. (2002). *Sound on the playground*. All Together Now. 8,(2)3-5.
- Kruatiwa, R. (2010). *Phonkan fang dontri khuapkhup kap kan fuk chintaphap thi mi to khwam mae naya nai kan ying pratu tho batketboon [The Effect of Music Listening Combined with Imagery Training on Accuracy of Basketball Free-Throw (Unpublished master's thesis)]*. Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Nakrob, S. (2014). *Dontri chattiphanwitthaya [Ethnic Music]*. Bangkok: Kasetsart University Press.
- Nartsupa C. (2005). *Naekhit setthakit chumchon khoosanee thang thritsadi nai bojibot tang sangkhom [Community economic concepts: Theoretical proposals in a different social context]*. 2nd ed. Bangkok: Sang Sun.

- Permpetch, R. and Butsripoom, B. (2016). Phon khōṅ dontri bambat toṅ radap khwām witok kangwon khōṅ phupūai thī khao rap kān phātāt khloṅ [The Effect of Music Therapy on Anxiety Level in Patients under Going Caesarean section]. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*. 17(3),34-43. Retrieved April 2020 from <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JRTAN/article/view/73081>.
- Pinkeaw, P. (2017). *Patibat dontri phūnban 'Isan' khan phūnthān [Basic I-san Folk Music Practice]*. (Teaching Materials). Udon Thani Rajabhat University. Retrieved April 2020 from <http://portal5.udru.ac.th/ebook/pdf/upload/17Pl6Z70140w0ZP1llk.pdf>.
- Yongpho, T. (2014). *Wikhrō 'ongprakoṅ khōṅ dontri phūnban Thai thī prakot nai botphlēṅ khābāo [The studies of Thai folk songs and folk music in Carabao's works]* (Program of Music Research and Development). Nakhon Pathom: Graduate School, Silpakorn University.
- Sanyawiwat, S. (2008). *Thritsadi lāe konlayut kānphatthana sangkhom [Social Development Theory and Strategy]*. 8th ed. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Siriwannabus, P. (2013). *Thritsadi chittawitthaya phatthanakān [Theory of Developmental Psychology]*. 6th ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Somprasong, S. (2012). *Kānsuksā kāntham khruāṅdontri phūnban 'Isan : koṅani suksā muban tharūa tambon tharūa 'amphoe nawa chāngwat nakhon phanom [The Study of making isan folk musical: a case study of bantarue, tambon tarue, ampoe nava, nakhonphanom province (Unpublished master's thesis)]*. Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Yongpho, T. (2014). *Wikhrō 'ongprakoṅ khōṅ dontri phūnban Thai thī prakot nai botphlēṅ khābāo [The studies of Thai folk songs and folk music in Carabao's works]*. (Program of Music Research and Development). Nakhon Pathom: Graduate School, Silpakorn University.